

Românii din Covasna și Harghita

Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta Pătrușel, Editura *Grai Românesc*, a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, Miercurea Ciuc 2003, 751 pag.

Românii din Covasna și Harghita de Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta Pătrușel, apărută la Miercurea-Ciuc în Editura *Grai Românesc* a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, în anul 2003, este o carte monumentală. Și asta din mai multe puncte de vedere, cel mai important fiind acela al luminii pe care o aruncă asupra istoriei acestui colț de țară românesc aflat la curbura interioară a Carpaților, ținuturile Carpaților Răsăriteni înscriindu-se în rândul zonelor cel mai intens locuite încă de pe vremea dacilor. În al doilea rând, ampla lucrare de sinteză (750 de pagini format A4) scoate în relief civilizația și spiritualitatea comunităților românești ce apăruseră și dăinuiau în aceste locuri, ca urmare al celui de-al doilea război dintre daci și romani (105-106 d.Hr.). Victoria românilor a însemnat sfârșitul istoriei unui popor dar și ivirea altuia, practic începutul istoriei poporului român, care avea să se zămislească din amestecul învingătorilor cu învingătorii.

Datorită bogăției datelor prezentate din regiunea Covasna-Harghita, volumul se înscrie în rândul pietrelor de temelie pentru cei care se apleacă asupra istoriei frământate a acestor locuri, prin deschiderile pe care le prefigurează. Iar în al patrulea rând, dar nu cea din urmă remarcă, condițiile grafice de-a dreptul excepționale asigurate de tipografia COVA-Print din Sf. Gheorghe.

Am zis istoria frământată a acestor locuri întrucât în evoluția istorică a părților estice ale Transilvaniei, care a cunoscut atâtea popoare ce le-a străbătut de la est, dinspre Asia, spre vest, oprindu-se la marginile Europei pentru că... se termina pământul și începeau apele ale căror capăt nu se vedea, oceanul numit azi Atlantic, aceste "armate" s-au oprit acolo unde le-a convenit, unde era iarba mai deasă și mai frumoasă și pădurile mai adânci. La fel și în evoluția istorică a estului Transilvaniei, unde noua fază se înregistrează din secolul al IX-lea, odată cu pătrunderea triburilor ugro-finice conduse de Arpad și venite din regiunea Volgăi, și încercările de cucerire a zonei de către regalitatea maghiară în secolul al XI-lea. Regalitatea maghiară se va folosi și de alte ele-

mente etnice pentru a se înstăpâni în regiune, și anume de pecenegi și îndeosebi de secui. După cum consemnează într-un studiu introductiv prof. dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române, "*secuii sunt transferați din regiunea Mureșului Mijlociu și a Târnavelor - unde se va produce mai târziu colonizarea sașilor - spre cursul superior al acestor cursuri de apă, la sfârșitul secolului al XII-lea și începutul celui de-al XIII-lea, în scopul întăririi pazei la marginea răsăriteană a regatului*" (creat în 1001 - n.n.).

Și cu asta am ajuns la subiectul acestui impresionant volum, scos cu prilejul aniversării a 2000 de ani de creștinism în aceste locuri, la inițiativa Episcopului Covasnei și Harghitei, prea Sfințitul Ioan Selejan. Proiectul a devenit realizabil datorită constituirii acestei episcopii, a Centrului Ecleziastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan" din orașul Sfântu Gheorghe, subordonat noii eparhii, ca și a Muzeului Carpaților Răsăriteni, ceea ce a creat posibilitatea alcătuirii unei echipe de colaboratori, documentariști, informaticieni, etc., care și-a asumat responsabilitatea scoaterii cărții. Faptul că aceste instituții organizează în fiecare an, împreună cu asociațiile culturale creștine din cele două județe, sesiunea națională de comunicări științifice intitulată *Românii din sud-estul Transilvaniei: istorie, cultură, civilizație*, alături de alte cercetări și manifestări științifice, a constituit un prim demers în vederea realizării proiectului. Studiul prezintă sinteza istorică a comunităților românești din sud-estul Transilvaniei: biserica, învățământul, cadrul geografic, istoria medie, modernă și contemporană a locului, scoțând în evidență principalele momente istorice, ca de pildă cele de la 1784 (Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan), 1848 (Revoluția lui Avram Iancu), 1918 (Marea Unire de la 1 Decembrie), 1940 (Diktatul de la Viena), 1944 (Actul de la 23 august) și 1989 (răsturnarea comunismului în România), fiecare cu efectele lui (cele mai multe nefaste asupra locuitorilor zonci, îndeosebi a românilor, cu accent pe dimensiunile procesului de asimilare / secuizare / maghiarizare a lor, viața comunităților românești, din ce în ce mai

puține ca număr și populație). Datorită opresiunii la care erau supuși, românii se declarau ca fiind de origine ungară, își maghiarizau numele, uitând cu timpul de unde se trăgeau, ba devenind chiar cozi de topor ale asupritorilor. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în vremea sărbătoririi Mileniului maghiar, când istoriografia era instrumentalizată politic, pasajul din cronica lui Simon Keza privind existența românilor în părțile răsăritene ale Transilvaniei, înaintea așezării secuilor în aceste locuri, nu mai putea fi acceptat de autoritățile ungare, recurgându-se la eliminarea lui (!!). Ba mai mult, se răspândea ideea că *“aici desigur nu e vorba de români ci de alt popor, anume de bulgari”* (!?) (v. *“Românii din Covasna și Harghita”*, p. 55).

Masivul volum scos la Miercurea Ciuc de Editura *Grai Românesc* (ce denumire inspirată!) a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, prezintă cu claritate și demnitate unele dintre cele mai zbuciumate pagini din istoria românilor, popor mereu împilat de cei ce deveniseră stăpâni prin spoliere și jaf. Cetățile dacice și castrele romane marcau acest teritoriu sacru al străbunilor lor, dar urmașii foștilor locatari ai cetăților și castrelor ajunseseră *“străini în țara lor”* (op. cit., p. 5). Consecințele Diktatului de la Viena, o continuare a împilării de aproape o mie de ani a românilor din Transilvania, au fost dezastuoase pentru băștinași, ce s-au văzut de pe o zi pe alta nu numai alungați din casele și bunurile lor, ci și masacrați. Cei mai urmăriți - preoții ortodocși și greco-catolici; cele mai multe dintre biserici au fost demolate, altele transformate în depozite, grajduri, etc. În sud-estul Transilvaniei (volumul arăta cu date concrete, pe localitățile din cele două județe, descreșterea elementului românesc ca urmare

a Diktatului amintit), a creării Regiunii Autonome Maghiare (*“prietenia frățească”* declarată pompos în acele vremuri s-a dovedit nefastă pentru românii din Arcul Carpatic), a primelor luni de după Decembrie 1989, când viața românilor ce trăiau în acele timpuri a fost din nou marcată de durere, de injustiție, de intoleranță. În țara lor! Au avut loc procese continue de deznaționalizare masivă și sistematică, în multe sate limba română fiind utilizată numai în biserici. Nu pot fi negate, așa cum am amintit *“ororile ce au urmat Diktatului din 1940 și, mai aproape de noi, manifestările antiromânești care au urmat Revoluției din Decembrie 1989. A trece sub tăcere toate acestea nu ar servi adevărului istoric”* (op. cit., p. 717).

În spiritul acestei idei au fost inserate momentele dificile de conviețuire interetnică, atestate de documente eclesiastice și laice. Tabloul vieții românilor viețuitori în această zonă nu se reduce însă doar la aceste aspecte. El pune în evidență efortul comunităților românești de a se încheaga din nou, de a-și construi edificii și instituții comunitare, de a îmbogăți și a păstra cu scrupulozitate valorile materiale și culturale specifice. Crearea în 1994 a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei a stimulat nu numai crearea unui cadru instituțional adecvat pentru cercetarea științifică, ci, prin persoana Prea Sfințitului Episcop Ioan Selejan, a stimulat construirea de lăcașuri sfinte. Crearea totodată a Universității de Vară de la Izvorul Mureșului pentru tinerii români din țară și de pretutindeni, aflată anul acesta la ediția a VI-a, a contribuit prin comunicările prezente la învierea, stimularea cercetărilor privind viața românilor din acest ținut.

În Covasna și Harghita a început să bată un vânt proaspăt, așa cum reiese din volumul ce a făcut obiectul acestor rânduri.

Mircea Tudoran, Germania